

DE NIEUWE

In 1917 is met een grondwetsherziening het bijzonder onderwijs gelijkgesteld aan het openbaar onderwijs. Hiermee kwam een einde aan de schoolstrijd die bijna een eeuw heeft geduurd. Nu, meer dan 100 jaar later, is het beruchte artikel 23 van de grondwet toe aan een flinke modernisering. SP-Kamerlid Peter Kwint is aan slag in deze moderne schoolstrijd.

IN NEDERLAND ZIJN twee soorten onderwijs: openbaar en bijzonder. Bijzonder onderwijs wordt gegeven op basis van een levensovertuiging, godsdienst, een speciale onderwijsvisie of een combinatie daarvan. Openbare scholen worden georganiseerd door de overheid en worden beschouwd als neutraal als het gaat om levensbeschouwing.

Verankerd in de Grondwet

Sinds de grondwetsherziening van 1917 staat in artikel 23 opgeschreven hoe het onderwijs in Nederland geregeld is. Hierin staan vrijheden en rechten van ouders om een school naar eigen inzicht en (geloofs)overtuiging op te richten, maar ook de verplichting aan de overheid om ervoor te zorgen dat er in alle gemeenten voldoende openbaar onderwijs is. In het artikel staat ook dat de overheid al het onderwijs betaalt, ongeacht of dit op openbare of bijzondere grondslag georganiseerd is. Daar staat dan weer tegenover dat er voorwaarden kunnen worden gesteld aan de kwaliteit en inhoud van al het onderwijs en dat daarop gecontroleerd kan worden.

Onderwijs verdeelt

Het is nu meer dan een eeuw geleden dat artikel 23 tot stand is gekomen. Kwint vindt dat de keuzes van toen tot ongewenste resultaten hebben geleid: 'Omdat scholen worden ingericht volgens een eigen (geloofs)overtuiging, worden leerlingen van jongs af aan verdeeld op basis van hoe hun ouders in het leven staan. Het wordt nog erger als je meeweegt dat de eigen bijdrage van ouders bij sommige bijzondere scholen ontzettend hoog is. Dat maakt dat er ook in het onderwijs een tweedeling is op basis van inkomen. Dit terwijl we juist willen dat leerlingen van verschillende achtergronden elkaar in de klas tegenkomen.'

Leerling-weigering

In de praktijk kunnen leerlingen dus niet op elke school terecht. Openbare scholen mogen geen leerlingen

SCHOOLSTRIJD

weigeren. Dat is anders in het geval van bijzonder onderwijs. Zij mogen nu leerlingen weigeren die de (geloofs)richting van de school niet onderschrijven. In de praktijk heeft 5 procent van het bijzonder onderwijs een gesloten toelating. Dit is een doorn in het oog van SP-Kamerlid Peter Kwint: 'We betalen via de overheid met ons allen mee aan deze scholen. Er zijn scholen die een deurbeleid voeren en actief leerlingen weigeren en zelfs docenten ontslaan op grond van hun overtuiging of in sommige gevallen hun seksuele voorkeur. Dat is onacceptabel!'

Anti-homoverklaringen

Dit komt onder andere tot uiting in de identiteitsverklaringen die enkele – met name gereformeerde – scholen laten ondertekenen. Ouders verklaren hiermee dat hun kinderen de beginselen van de betreffende school onderschrijven. Het gaat dan ook om het nadrukkelijk afstand doen van homoseksualiteit. Ondertekenen ze de verklaring niet, dan mag de leerling niet naar de school.

Onlangs kwam Kwint hard in botsing met minister Slob van onderwijs over deze verklaringen. De minister zei tijdens een debat dat scholen de vrijheid hebben om deze 'antihomoverklaringen' door ouders te laten ondertekenen. Kwint is woedend over deze praktijk en diende met succes een voorstel in om er een punt achter te zetten: 'Ik ben blij dat het SP-voorstel is aangenomen om een einde te maken aan deze verklaringen. Scholen mogen geen leerlingen meer weigeren als ouders de identiteitsverklaring niet willen ondertekenen. Het is voor jongeren in orthodox gelovige kringen vaak al lastig genoeg om uit de kast te komen. Dan is een papertje waarin staat dat je ouders en je school jouw geaardheid afwijzen een molenstein om de nek van toch al kwetsbare kinderen.'

Iedereen is welkom

Een volgende nodige stap in de modernisering van artikel 23

is een acceptatieplicht voor het bijzonder onderwijs. De scholen zouden dan, net als in het openbaar onderwijs, geen leerlingen meer mogen weigeren. Een SP-voorstel om een acceptatieplicht in te stellen is recent ook door de Tweede Kamer aangenomen, maar de benodigde wetwijziging laat nog op zich wachten. Kwint: 'Het volgende kabinet moet nu met een wetsvoorstel komen om de acceptatieplicht in te stellen. We moeten nog maar afwachten wanneer dat gaat komen, want een eerste voorstel uit 2005 om dit te regelen is nog steeds niet door de Kamer behandeld. Het is ook afhankelijk van welke partijen er in het volgende kabinet zitten hoe slagvaardig hiermee om zal worden gegaan.'

Wijzigen of weggooien

Maar zou de simpele en snelle oplossing dan niet gewoon zijn om heel artikel 23 van tafel te vegen? Volgens Kwint is dat een lastig gegeven: 'Als we het onderwijsstelsel nu opnieuw zouden inrichten dan zou artikel 23 er wat mij betreft niet in staan. Het staat nu in de Grondwet. Dus als je het eruit wil halen dan ben je meerdere kabinetperiodes bezig, als het al lukt, en schieten leerlingen en ouders er ondertussen nog niks mee op. Daarom is het belangrijk dat we nu al met onze voorstellen de praktijk voor de leerlingen beter maken. De acceptatieplicht en afschaffing van de identiteitsverklaringen zijn twee forse eerste stappen.'

Internationaal gezien

Kijk je naar hoe andere landen hun onderwijs hebben ingericht dan is er nog een reden waarom directe afschaffing van artikel 23 een probleem met zich meebrengt. In landen als Frankrijk en Engeland wordt vanuit de overheid alleen openbaar onderwijs betaald. Tegelijkertijd is het recht op onderwijs naar eigen overtuiging en inrichting opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het resultaat is een veel groter percentage privéonderwijs in die landen, omdat

het de enige manier is om een invulling te geven aan dat recht. Dit zorgt voor nog meer segregatie in het onderwijs. Ook leidt het tot financiering uit soms dubieuze bronnen. Hiermee loop je het risico dat ongewenste belangen en groepen invloed op scholen krijgen waar de overheid niet op kan toezien en controleren.

Verdere aanpassing nodig

Voor de volgende verkiezingen komt er nog een groot debat over onderwijs. Met de nieuwe wet voor burgerschapsonderwijs wordt er een verdere invulling gegeven aan voorwaarden waar scholen aan moeten voldoen. Bij alle scholen, ook die in het bijzonder onderwijs, kan dan worden getoetst of zij in lessen voldoende aandacht geven aan de rechtsstaat en verschillen in overtuiging en religie. Op initiatief van Kwint ligt er ook een voorstel om expliciet op te nemen dat het onderwerp verschillen in seksualiteit onderdeel is van de lessen. De onderwijsinspectie kan daarop toetsen en boetes uitdelen aan scholen die er onvoldoende aan voldoen of het zelfs tegenwerken.

Er strak bovenop

Met de aangenomen SP-voorstellen en het komende onderwijsdebat worden forse stappen gezet om artikel 23 te moderniseren. Het is aan een volgend kabinet om dit in de wet te verankeren. Hoe snel dat zal gaan en hoe daadkrachtig er zal worden opgetreden is afhankelijk van welke partijen na de volgende verkiezingen het kabinet vormen. Kwint: 'Wij laten niet los totdat de acceptatieplicht is ingesteld en segregatie in het onderwijs verleden tijd is. Onderwijs moet de plek zijn waar leerlingen van allerlei achtergronden samen in de klas zitten. Een grote SP na de volgende verkiezingen gaat daar voor zorgen.' •

tekst Xander Topma
beeld Pixabay

DE TOTSTANDKOMING VAN ARTIKEL 23

Hoe het onderwijs nu in de Nederlandse wet geregeld is, komt voort uit een schoolstrijd die bijna een eeuw heeft geduurd. Deze strijd ging over het recht om een eigen school op te richten en de financiering van de verschillende soorten onderwijs door de overheid.

1798

De Staatsregeling voor het Bataafsche Volk

De Bataafse Republiek omvatte het grootste gedeelte van wat nu Nederland is. De Staatsregeling 1798 kan worden gezien als de eerste Nederlandse grondwet. In deze regeling werd voor het eerst opgenomen dat onderwijsbeleid een nationale verantwoordelijkheid is.

1848

Grondwetsherziening van Thorbecke

De overheid kreeg in de Grondwet de verplichting om overal voldoende openbaar onderwijs te garanderen. Voor het eerst werd ook vrijheid van onderwijs in de wet opgenomen. Dit was de start van wat later bijzonder onderwijs zou gaan heten. In deze herziening betaalde de overheid alleen nog voor het openbare onderwijs. Je mocht nu een school oprichten, met een eigen invulling, maar die betaalde je dan ook zelf.

1901

Invoering van de leerplicht

Voor het eerst waren kinderen verplicht om onderwijs te volgen. Bij de invoering ging het om kinderen van 5 tot 12 jaar, later werd dit uitgebreid.

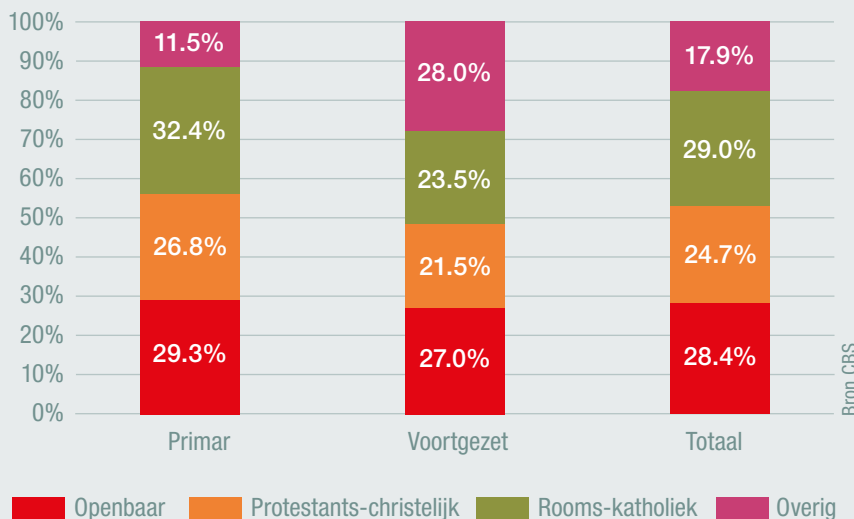
beeld Wikimedia CC

Artikel 192 uit 1917, met tekstcorrecties. Dit werd later artikel 23.

1917

Pacificatie: de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs

Dit is de beslechting van bijna een eeuw schoolstrijd. In ruil voor het algemeen kiesrecht voor mannen werd artikel 23 (toen nog artikel 192) in het leven geroepen. Dit zorgde ervoor dat ook bijzonder onderwijs door de overheid zou worden betaald. Daar stond wel iets tegenover: de overheid kon vanaf nu voorwaarden stellen aan de kwaliteit van deze scholen en hier ook op controleren.

NEDERLANDS ONDERWIJS IN CIJFERS

Het bijzonder onderwijs is populair in Nederland. Zo'n twee op de drie scholen is bijzonder. Het overgrote deel daarvan is bijzonder onderwijs op religieuze of levensbeschouwelijke basis. Dat zijn bijvoorbeeld protestantse, rooms-katholieke of islamitische scholen. Een kleiner deel is algemeen bijzonder onderwijs. Hier gaat het onder andere om de vrije scholen, daltononderwijs of jenaplanscholen. •